

קבע – בין תפילה לתורה

1. השוו את מושג הקבע בשתי המשניות
משנה מסכת אבות פרק א משנה טו
 שמאי אומר עשה תורתך קבע אמור מעט ועשה הרבה והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות:

משנה מסכת אבות פרק ב משנה יג
 רבי שמעון אומר הוי זהיר בקרית שמע ובתפלה וכשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום ברוך הוא שנאמר (יואל ב') כי אל חנון ורחום הוא אך אפים ורב חסד ונחם על הרעה ואל תהי רשע בפני עצמך:
 - האם המשניות חלוקות ביחס למעמדה וטיבה של הקביעות?
 - לאיזה מהמשניות תוכלו למצוא מקבילות רעיוניות בפרקי אבות?

עיון בדברי בהרחבה בדברי ר שמעון

- דברי ר' שמעון מורכבים משלושה היגדים - מה הטענה בכל היגד? מה היחס בין ההיגדים השונים?
- במשנה בכ"י קויפמן המילה 'ובתפילה' אינה מופיעה. איזה נוסח הגיוני יותר?
- השוו את דברי ר' שמעון לתוספתא:

2. תוספתא מסכת ברכות (ליברמן) פרק ג הלכה א

כשם שנתנה תורה קבע לקרית שמע כך נתנו חכמים לתפילה.
 מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות שכן תמיד של שחר קרב עד חצות ...
 מפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב שכן תמיד של בין הערבים קרב עד הערב ...
 האם יש מחלוקת ביניהם?

השוו את דבריו של ר' שמעון לדברי ר' אליעזר במשנה – מה דומה ומה שונה ביניהם?

3. משנה מסכת ברכות פרק ד

משנה א תפלת השחר עד חצות רבי יהודה אומר עד ארבע שעות תפלת המנחה עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה תפלת הערב אין לה קבע ושל מוספין כל היום רבי יהודה אומר עד שבע שעות...
משנה ג רבן גמליאל אומר בכל יום מתפלל אדם שמונה עשרה רבי יהושע אומר מעין שמונה עשרה ר' עקיבא אומר אם שגורה תפלתו בפיו יתפלל שמונה עשרה ואם לאו מעין י"ח:
משנה ד רבי אליעזר אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים.

לפירוש קבע בתפילה ניתנו מספר הסברים בגמרא:

מהו המרכיב בתפילה שבעייתי לעשותו קבע? מה זה אומר על התפילה?

4. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כז עמוד ב

תפלת הערב אין לה קבע. מאי אין לה קבע?
 אילימא דאי בעי מצלי כוליה ליליא (אם לומר שהכוונה שיכול להתפלל כל הלילה) - ליתני תפלת הערב כל הלילה!
 אלא מאי אין לה קבע? כמאן דאמר: תפלת ערבית רשות.
 דאמר רב יהודה אמר שמואל: תפלת ערבית, רבן גמליאל אומר: חובה, רבי יהושע אומר: רשות.

5. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כט עמוד ב

רבי אליעזר אומר: העושה תפלתו קבע וכו' מאי קבע?
 אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי אושעיא: כל שתפלתו דומה עליו כמשוי;
 ורבנן אמרי: כל מי שאינו אומרה בלשון תחנונים;
 רבה ורב יוסף דאמרי תרויהו: כל שאינו יכול לחדש בה דבר. אמר רבי זירא: אנא יכילנא לחדושי בה מילתא,
 ומסתפינא דלמא מטרידנא.

עיון בהרחבה בדברי שמאי

השוו את דברי שמאי לאמרות הבאות:

6. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף צט עמוד ב

תנא דבי ר' ישמעאל: דברי תורה לא יהו עליך חובה, ואי אתה רשאי לפטור עצמך מהן.

ראו את הפירושים השונים למילה חובה שמביאים בעלי התוספות.

7. תוספות מסכת מנחות דף צט עמוד ב

לא יהו עליך חובה - כאדם שיש לו חוב ואומר מתי אפרענו ואפטר כך לא יאמר אשנה פרק אחד ואפטר שאי אתה
 רשאי לפטור את עצמך מהן כך פירש בקונטרס
 עוד יש לפרש לא יהו עליך חובה שלא תעסוק אלא בהן ואי אתה רשאי לפטור עצמך מהן שלא תעסוק בהן כלל אלא
 יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ
 אי נמי (או גם) לא יהו עליך חוב ללמוד כל התורה כדתנן במסכת אבות (פ"ב מט"ז) לא עליך המלאכה לגמור ולא
 אתה בן חורין ליבטל.

8. תלמוד בבלי מסכת שבת דף לא עמוד א

אמר רבא: בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה,
 צפית לישועה, פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר? ואפילו הכי: אי יראת ה' היא אוצרו - אין, אי לא - לא.
 - ע"פ רבא על איזה מרכיבים בלימוד תורה האדם נידון? מדוע דווקא על אלה?

היחס בין תפילה לתורה

הגמרא בראש השנה מספרת כי רב יהודה התפלל רק אחת לשלושים יום.

9. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף לה עמוד א

אמר רבי אלעזר: לעולם יסדיר אדם תפלתו ואחר כך יתפלל. אמר רבי אבא: מסתברא מילתיה דרבי אלעזר בברכות
 של ראש השנה ושל יום הכפורים ושל פרקים, אבל דכל השנה - לא. איני? והא רב יהודה מסדר צלותיה ומצלי! -
 שאני רב יהודה, כיון דמתלתין יומין לתלתין יומין הוה מצלי - כפרקים דמי.
 רש"י שם - מתלתין לתלתין - שהיה מחזר תלמודו כל שלשים יום.

הרמב"ן מסיק מכך מסקנה על חשיבות ותוקף התפילה

10. השגות הרמב"ן לספר המצוות של הרמב"ם מצוות עשה ה

וכבר אמרו (סוף ר"ה) ברב יהודה דמתלתין יומין לתלתין יומין הוה מצלי, לפי שהיה עוסק בתורה וסומך על מה
 שאמרו (שבת יא א) חברים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה, שהיא דרבנן לעולם. אלא ודאי
 כל ענין התפלה אינו חובה כלל אבל הוא ממדות חסד הבורא ית' עלינו ששומע ועונה בכל קראינו אליו.

11. תלמוד בבלי מסכת שבת דף יא עמוד א

דתניא: חברים שהיו עוסקין בתורה - מפסיקין לקריאת שמע, ואין מפסיקין לתפלה.
אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא כגון רבי שמעון בן יוחי וחביריו, שתורתן אומנותן. אבל כגון אנו - מפסיקין לקריאת שמע ולתפלה.

- מדוע להפסיק לק"ש ולא לתפילה?
- כיצד מפרש ר' יוחנן את הברייתא? מדוע?

12. תלמוד בבלי מסכת שבת דף י עמוד א

רבא חזייה (ראה את) לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה (מאריך בתפילתו), אמר: מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה! -

והוא סבר: זמן תפלה לחוד, וזמן תורה לחוד.

רבי ירמיה הוה יתיב קמיה (היה יושב לפני) דרבי זירא, והוה עסקי בשמעתא (והיו עוסקים בסוגיה). נגה לצלויי (הגיע זמן תפילה), והוה קא מסרעהב (דוחק) רבי ירמיה, קרי עליה (קרא עליו) רבי זירא: +משלי כח+ מסיר אזנו משמע תורה גם תפלתו תועבה.

לפי המקורות הבאים מהו היחס בין עבודת המקדש לתפילה וללימוד תורה?

13. מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק כג פסוק (כה) ועבדתם

(כה) ועבדתם את ה' אלקיכם זו תפלה וכן הוא אומר ולעבדו בכל לבבכם (דב' יא יג) איזו היא עבודה שבלב הוי אומר זו תפלה וכן הוא אומר בדניאל אלהך די אנת פלח ליה בתדירא הוא ישיזבינג (דני' ו יז) וכי יש עבודה בבבל אלא זו תפלה וכן הוא אומר וזמנין תלתה ביומא הוא בריך על ברכוהי (דני' ו יא) .
דבר אחר: ועבדתם את ה' אלקיכם - עבדה בתורתו עבדהו במקדשו.

14. ספרי דברים פרשת עקב פסקא מא

ולעבדו, זה תלמוד!

אתה אומר זה תלמוד או אינו אלא עבודה? הרי הוא אומר +בראשית ב טו+ ויקח ה' אלהים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, וכי מה עבודה לשעבר ומה שמירה לשעבר? הא למדת לעבדה זה תלמוד ולשמרה אלו מצות. וכשם שעבודת מזבח קרויה עבודה כך תלמוד קרוי עבודה,
דבר אחר ולעבדו זו תפלה!

אתה אומר זו תפלה או אינו אלא עבודה? תלמוד לומר בכל לבבכם ובכל נפשכם וכי יש עבודה בלב? הא מה תלמוד לומר ולעבדו זו תפלה

- איזו דעה רווחת יותר בציבור. מדוע? מהעמדת מסכת אבות?

15. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף קי עמוד א

שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות - מאי בלילות? א"ר יוחנן: אלו ת"ח העוסקים בתורה בלילה, מעלה עליהן הכתוב כאילו עסוקים בעבודה.

(דברי הימים ב' ב') לעולם זאת על ישראל ... ורבי יוחנן אמר: אלו תלמידי חכמים העסוקין בהלכות עבודה, מעלה עליהם הכתוב כאילו נבנה מקדש בימיהם.

אמר ריש לקיש, מאי דכתיב: (ויקרא ז') זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם? כל העוסק בתורה, כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם.

- מה תפקידם ומעמדם של התפילה והתורה לפי מקורות אלו?
- על פי מקורות אלו האם יש לקבוע קבע לתפילה? לתורה?